π. ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΜΑΓΕΙΡΑΣ

ΚΑΙΝΗ ΔΙΑΘΗΚΗ ΚΑΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΑΘΗΝΑ 2023

ΚΑΙΝΗ ΔΙΑΘΗΚΗ ΚΑΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ISBN 978-618-84452-7-7

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στη μελέτη μας αυτή θα ασχοληθούμε με τα ιερά κείμενα της Εκκλησίας. Μέσα από την περιγραφή της ευχαριστιακής φύσης της πρώτης Εκκλησίας, θα προσπαθήσουμε να καταστήσουμε φανερό ότι τα κείμενα που απετέλεσαν την Καινή Διαθήκη, όχι μόνο εξέφραζαν την πίστη και την εμπειρία της Εκκλησίας, αλλά παράλληλα ήταν οργανικά ενταγμένα στη ζωή και τη λατρεία της.

Ύμνοι, αφηγήσεις, διδασκαλίες, αφού ζυμώθηκαν μέσα στις κατά τόπους κοινότητες, πήραν τη μορφή εκκλησιαστικών παραδόσεων. Όταν οι συγγραφείς των κειμένων της Καινής Διαθήκης τις κατέγραφαν, κατέγραφαν τον ζωντανό λόγο της εκκλησιαστικής τους κοινότητας, όχι ως αυτόνομοι παρατηρητές, αλλά ως πιστά μέλη της. Έτσι η Καινή Διαθήκη δεν αποτελεί ένα βιβλίο ανεξάρτητο από την Εκκλησία, αλλά ένα βιβλίο που καθίσταται ζωντανό μόνο μέσα στην Εκκλησία.

ΤΟ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΩΝ ΙΕΡΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

Κοινότητα και ενότητα

Ο Χριστιανισμός ξεκίνησε όχι ως μια θεωρητική διδασκαλία, αλλά ως κοινότητα. Το ότι κάποιος ήταν χριστιανός σήμαινε ότι ανήκε στην κοινότητα, σήμαινε κοινή ζωή. Γι' αυτό και ένα από τα πρώτα ονόματα των χριστιανών ήταν «αδελφοί»[1].

Αφετηρία και κέντρο της πίστης της κοινότητας ήταν ο Χριστός. Αυτό φαίνεται καθαρά και από το ότι, ενώ σε όλες τις ομολογίες πίστεως της εποχής αυτής το κεντρικό πρόσωπο είναι ο Χριστός, ο Θεός Πατέρας δεν μνημονεύεται σε όλες. Η σκέψη επίσης της Καινής Διαθήκης είναι καθαρά χριστοκεντρική. Σύμφωνα μ' αυτήν, ο άνθρωπος φθάνει στον Θεό Πατέρα μόνο δια μέσου του Χριστού, ο οποίος είναι ως πρόσωπο η ίδια η Αλήθεια και η Ζωή[i][2].

Η χριστιανική κοινότητα διαφοροποιήθηκε από τις άλλες κοινότητες που υπήρχαν την εποχή αυτή, χαρακτηρίζοντας τον εαυτό της όχι ως μια απλή ομάδα ανθρώπων, αλλά

---

[i] «Ἐγώ εἰμι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωή· οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν πατέρα εἰ μὴ δι' ἐμοῦ» (Ιω. 14, 6). «ἐγώ εἰμι ἡ θύρα· δι' ἐμοῦ ἐάν τις εἰσέλθῃ, σωθήσεται, καὶ εἰσελεύσεται καὶ ἐξελεύσεται, καὶ νομὴν εὑρήσει» (Ιω. 10, 9).

ως «σώμα Χριστού»[i] και θέτοντας ως κέντρο της ζωής της την Ευχαριστία. Αυτή γινόταν αντιληπτή εσχατολογικά, ως μυστήριο ενότητας και ανόδου της Εκκλησίας στη Βασιλεία του Θεού (όχι ως μέσο για την ατομική σωτηρία των πιστών, όπως συνήθως κατανοείται σήμερα). Η συμμετοχή μάλιστα στο ευχαριστιακό δείπνο ήταν τόσο σημαντική, ώστε όσοι δεν συμμετείχαν σ' αυτό χωρίς σοβαρή αιτία αποκόπτονταν από την Εκκλησία[ii3]. Η Ευχαριστία και η πίστη στον Ιησού Χριστό συνδέθηκαν άρρηκτα μεταξύ τους και απετέλεσαν την ενοποιό δύναμη της κοινότητας[iii]. Αυτό ακριβώς το βίωμα εκφράζει ο Ειρηναίος (2^{ος} αι.) όταν αναφέρει: «Η διδασκαλία μας βρίσκεται σε αρμονία με την Ευχαριστία και η Ευχαριστία επισφραγίζει τη διδασκαλία μας»[iv].

Η κοινότητα ήταν μια ευχαριστιακή σύναξη, μια Εκκλησία και κατά συνέπεια μια κοινωνία «ἐν ἀγάπῃ» (καθώς

---

[i] «καὶ αὐτὸν ἔδωκε κεφαλὴν ὑπὲρ πάντα τῇ ἐκκλησίᾳ, ἥτις ἐστὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ» (Εφ. 1, 22-23).

[ii] Η σύνδεση αυτή Ευχαριστίας και κοινότητας ήταν τόσο ισχυρή, ώστε 14 αιώνες μετά ο Νικόλαος Καβάσιλας να γράφει: «Η Εκκλησία φανερώνεται στα μυστήρια» {«Σημαίνεται δὲ ἡ Ἐκκλησία ἐν τοῖς μυστηρίοις…» (Νικόλαος Καβάσιλας, *Ἑρμηνεία τῆς Θείας Λειτουργίας* 38, PG 150, 452C)}. Η φράση «στα μυστήρια» («ἐν τοῖς μυστηρίοις») σημαίνει την Ευχαριστία, καθώς σε όλη τη βυζαντινή περίοδο η Θεία Ευχαριστία ονομάζεται «τὰ μυστήρια» (Ιω. Ζηζιούλας, 2003, σ. 33-34).

[iii] «ὅτι εἷς ἄρτος, ἓν σῶμα οἱ πολλοί ἐσμεν· οἱ γὰρ πάντες ἐκ τοῦ ἑνὸς ἄρτου μετέχομεν» (Α΄ Κορ. 10, 17), αναφέρει χαρακτηριστικά ο Απόστολος Παύλος.

[iv] «Ἡμῶν δὲ σύμφωνος ἡ γνώμη τῇ εὐχαριστίᾳ καὶ ἡ εὐχαριστία βεβαιοῖ τὴν γνώμην» (Ειρηναίος Λουγδούνου, *Ἔλεγχος καὶ ἀνατροπὴ τῆς ψευδωνύμου γνώσεως ἢ Κατὰ αἱρέσεων* 4, 18, 5, P.G. 7, 1028A).

μόνο με την αγάπη οι άνθρωποι ενωνόμαστε και γινόμαστε πραγματικά ένα[i]).

Κοινότητα και λειτουργήματα

Μέσα σ' αυτό το πνεύμα, τα λειτουργήματα και τα διακονήματα στην εκκλησιαστική κοινότητα είχαν πρωταρχικά χαρακτήρα όχι κοσμικό (εξουσιαστικό) ή λατρευτικό, αλλά εκκλησιολογικό, καθώς η λατρεία ήταν μέσο με το οποίο ο λαός του Θεού συμμετείχε στο γεγονός του Χριστού, στην παρουσία της Βασιλείας του Θεού σ' αυτόν τον κόσμο. Τα λειτουργήματα γίνονταν δηλαδή αντιληπτά ως μέσα πρόγευσης και ως εικόνες της επερχόμενης Βασιλείας του Θεού[4].

Έτσι λ.χ. στην ευχαριστιακή σύναξη ο λειτουργός, ως προεστώς (πρώτος μεταξύ ίσων), εξέφραζε την καθολικότητα της τοπικής Εκκλησίας και κατά συνέπεια την ενότητά της με τις άλλες τοπικές Εκκλησίες (καθώς στην Εκκλησία το όλον δεν απαρτίζεται από μέρη). Δεν ήταν ούτε «αντιπρόσωπος», ούτε «αναπληρωτής» του Χριστού. Απλώς, αν η ευχαριστιακή σύναξη είναι εικόνα του σώματος του Χριστού, τότε εικόνα της κεφαλής του σώματος είναι ο λειτουργός[5].

Προ πάντων, η ευχαριστιακή σύναξη δεν ήταν έργο μόνο του λειτουργού ή μόνο του κλήρου, αλλά ολόκληρης της κοινότητας. Μέχρι σήμερα το κάθε τι στην Ευχαριστία συνε-

---

[i] «Διότι αγάπη είναι αυτός που αγαπάει και αυτός που αγαπιέται να μην είναι πλέον δύο ξεχωριστοί, αλλά ένας άνθρωπος» {«Τοῦτο γάρ ἐστι φιλία, μηκέτι εἶναι τὸν φιλοῦντα καὶ τὸν φιλούμενον δύο διῃρημένους, ἀλλ' ἕνα τινὰ ἄνθρωπον» (Ιωάννης Χρυσόστομος, *Εἰς τὴν Πρὸς Κορινθίους Πρώτην Ἐπιστολήν, Ὁμιλία ΛΓ΄* 3, P.G. 61, 280)}.

χίζει να εκφράζει όχι μόνο την ενότητα του λειτουργού με τον λαό, αλλά την πραγματική συν-λειτουργία τους[6].

Κοινότητα και λατρεία

Σύμφωνα με τις λιτές, όμως σαφείς, μαρτυρίες βιβλίων της Καινής Διαθήκης[i], το κέντρο ζωής των πρώτων χριστιανικών κοινοτήτων ήταν η λατρεία[7]. Οι πρώτοι Ιουδαίοι Χριστιανοί συνέχισαν να συμμετέχουν στην παραδοσιακή λατρεία, παράλληλα όμως είχαν και τη δική τους αποκλειστικά χριστιανική. Αυτός ο λειτουργικός δυϊσμός επηρέασε τη μορφή της χριστιανικής λατρείας και μετά τη ρήξη του Ιουδαϊσμού με τον Χριστιανισμό[8].

Ως προς τη λατρεία, οι πρώτες χριστιανικές κοινότητες είχαν μπροστά τους δύο επιλογές:

1) Να την κατανοήσουν ως μία ιδιωτική υπόθεση[ii].

2) Η λατρεία να λειτουργεί ως μέσο ανάπτυξης πραγματικής κοινωνίας μεταξύ των μελών της κοινότητας και να κατανοείται ως τρόπος ζωής.

Οι κοινότητες, όπως ήταν φυσικό, διάλεξαν τη δεύτερη.

Έτσι η λατρεία απέκτησε άμεση σχέση με την ιστορική πραγματικότητα. Όχι δε μόνο δεν αποθάρρυνε τη ζωή και τη δράση των χριστιανών μέσα στην κοινωνία, μεταθέτοντας το βλέμμα τους σ’ έναν άλλο μακρινό κόσμο, αλλά αντίθετα δρούσε θετικά, αποθαρρύνοντας κάθε διάκριση, τόσο μεταξύ των μελών της κοινότητας όσο και στην ευρύτερη κοινωνική

---

[i] Πράξ. 2, 42, 46. 5, 42. 20, 7-12. Α΄ Κορ. 11, 20-34. 14, 1εξ.

[ii] Η αντίληψη αυτή ευνοεί τον διαχωρισμό μεταξύ των μελών της κοινότητας.

ζωή[i][9].

Σύμφωνο με την αποδοχή αυτού του τρόπου λατρείας ήταν το ελεύθερο και προοδευτικό πνεύμα που είχαν τα μέλη των πρώτων εκκλησιαστικών κοινοτήτων και η πρόταξη εκ μέρους τους της ουσίας του χριστιανικού μηνύματος έναντι της εξωτερικής μορφής. Κάτι που οδήγησε στο να μην υπάρχει παντού ομοιόμορφη τέλεση της λατρείας.

Κοινότητα και έσχατα

Η εσχατολογική προοπτική ήταν αρχαιότατη στον ιουδαϊκό λαό και γινόταν αντιληπτή ως μια γήινη βασιλεία της Σιών. Από τον 2ο αι. π.Χ. αρχίζει να παρουσιάζεται και μια δεύτερη τάση. Τονίζεται η υπερβατικότητα του Θεού και επίσης συνδυάζεται η έλευση του Μεσσία με μια σειρά φυσικών καταστροφών[10].

Στους πρώτους χριστιανούς, η ιουδαϊκή εσχατολογία ερμηνεύεται υπό το πρίσμα της χριστολογίας. Η Ευχαριστία αποτελεί τη ζωντανή έκφραση της συνείδησης της αρχέγονης εκκλησιαστικής κοινότητας ως κοινωνίας των εσχάτων, δηλαδή ως μιας κοινότητας που βίωνε ήδη μια νέα πραγματικό-

---

[i] Ο χαρακτήρας αυτός της λατρείας από πολύ νωρίς –ιδίως όμως από τον 4ο αιώνα– άρχισε σιγά-σιγά να αλλοιώνεται. Σε τέτοιο βαθμό μάλιστα, που ακόμα και ο εισαγωγικός της Ευχαριστίας χερουβικός ύμνος κατέληξε να σημαίνει απόθεση κάθε βιοτικής μέριμνας. Το «ας αποθέσουμε τώρα κάθε βιοτική μέριμνα» («πᾶσαν νῦν βιωτικὴν ἀποθώμεθα μέριμναν») των αρχαίων χειρογράφων, μετατράπηκε ασυναίσθητα σε «ας αποθέσουμε κάθε βιοτική μέριμνα» («πᾶσαν τὴν βιωτικὴν ἀποθώμεθα μέριμναν») {Π. Βασιλειάδης, 2005, σ. 236}.

τητα[i]. Υπάρχουν ικανές μαρτυρίες ότι ο ίδιος ο Ιησούς κατά τη διάρκεια της επίγειας ζωής και δράσης του τελούσε κοινά δείπνα με τους μαθητές και τους φίλους του. Αυτά, όπως η έρευνα έχει δείξει, είχαν μάλλον εσχατολογική και όχι σωτηριολογική προοπτική. Αποτελούσαν δηλαδή πρόγευση της Βασιλείας του Θεού[11].

Η κοινότητα αρχικά αναμένει την επάνοδο του Χριστού και όταν αυτή καθυστερεί δέχεται τη δεύτερη ιουδαϊκή εσχατολογική τάση και πιστεύει πως πρέπει να προηγηθούν γεγονότα κοσμικών διαστάσεων[12]. Το κέντρο βάρους μετατοπίζεται από την εσχατολογία στη σωτηριολογία, από το γεγονός αυτό καθεαυτό στον φορέα και το κέντρο αυτού του γεγονότος (τον Χριστό). Η εσχατολογική όμως διάσταση, παρ' ότι θα μετατεθεί απροσδιόριστα στο μέλλον, θα παραμείνει για πάντα κυρίαρχη. Η σωτηριολογική διάσταση θα κατανοείται μέσα στο πλαίσιο της εσχατολογίας. Γι' αυτό η ζωή και εμπειρία της πρώιμης Εκκλησίας είναι αδιανόητη χωρίς την κοινωνική της διάσταση[13].

Η Ευχαριστία καθιστούσε τη σύναξη Εκκλησία και εικόνα της Βασιλείας του Θεού. Έτσι οι χριστιανοί υπερέβαιναν το δίλημμα Ευαγγέλιο ή κοινωνική πράξη, αφού η Ευχαριστία ήταν η αποκάλυψη της Βασιλείας του Θεού στην πράξη. Για τον λόγο αυτό η ζωή της κοινότητας στρέφεται γύρω από το κοινό τραπέζι, η δε συλλογή χρημάτων («λογία»)[ii] α-

---

[i] Ήταν κοινή στους πρώτους χριστιανούς η πεποίθηση ότι με την Ανάσταση του Χριστού και ιδίως με την Πεντηκοστή τα έσχατα έχουν ήδη εισέλθει στην ιστορία (Π. Βασιλειάδης, 2003, σ. 51).

[ii] Α΄ Κορ. 16, 1-2. Β΄ Κορ. 8, 1 - 9, 15. Ρωμ. 15, 25-28, 31. Πράξ. 11,

ποσκοπούσε στην ισοκατανομή των αγαθών. Ο χώρος της κοινότητας ήταν χώρος υπέρβασης των δομών του κόσμου[i]. Το πρότυπο της αντιδομικής αυτής πρακτικής είναι ο Χριστός. Αυτός, λέει ο Απόστολος Παύλος απευθυνόμενος στους Κορίνθιους πιστούς, «για σας, ενώ ήταν πλούσιος έγινε φτωχός, για να πλουτίσετε εσείς με τη φτώχεια του»[ii][14].

Η κοινότητα αποτελούσε μια νέα κοινωνική πραγματικότητα, μια εναλλακτική κοινωνία, μια κοινωνία εσχάτων, με ευθύνη ευαγγελισμού απέναντι στον κόσμο. Το Ευαγγέλιο του Χριστού, που μαρτυρούσε η κοινότητα με αφετηρία την Ευχαριστία, ήταν Ευαγγέλιο καταγγελίας του δομικού κακού, Ευαγγέλιο καταγγελίας κάθε μορφής καταπίεσης και αδικίας, έτσι ώστε το θέλημα του Θεού όπως γίνεται στον ουρανό να

27-30. Γαλ. 2, 10.

[i] Πολύ χαρακτηριστικά, σχετικά με την αντιδομικότητα της χριστιανικής κοινότητας, είναι τα ακόλουθα λόγια του Ιησού που μας διασώζει το Ευαγγέλιο: «Γνωρίζετε ότι οι άρχοντες των λαών ασκούν απόλυτη εξουσία πάνω τους και οι ισχυροί τούς καταδυναστεύουν. Αυτό να μη συμβαίνει σ' εσάς. Αλλά όποιος θέλει ανάμεσά σας να γίνει μεγάλος να γίνει υπηρέτης σας και όποιος από σας θέλει να είναι πρώτος να είναι δούλος σας, όπως ο Υιός του ανθρώπου δεν ήλθε για να τον υπηρετήσουν, αλλά για να υπηρετήσει και να δώσει τη ζωή του ως λύτρο για πολλούς» {«Οἴδατε ὅτι οἱ ἄρχοντες τῶν ἐθνῶν κατακυριεύουσιν αὐτῶν καὶ οἱ μεγάλοι κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν. οὐχ οὕτως ἔσται ἐν ὑμῖν, ἀλλ' ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν μέγας γενέσθαι, ἔσται ὑμῶν διάκονος, καὶ ὃς ἂν θέλῃ ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος, ἔσται ὑμῶν δοῦλος· ὥσπερ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν» (Μτ. 20, 25-28)}.

[ii] «δι' ὑμᾶς ἐπτώχευσε πλούσιος ὤν, ἵνα ὑμεῖς τῇ ἐκείνου πτωχείᾳ πλουτήσητε» (Β΄ Κορ. 8, 9).

γίνει και στη γη[i]. Η δυναμική που διαμορφωνόταν μέσα στην κοινότητα θα μεταμόρφωνε σταδιακά τον κόσμο. Το μυστηριακό όραμα της αγάπης και της δικαιοσύνης αποτελούσε τον καταλύτη αυτής της αλλαγής[15].

[i] Μτ. 6, 10.

Η ΣΥΓΓΡΑΦΗ ΤΩΝ ΙΕΡΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

Γραφή και Παράδοση

Αρχική πηγή συλλογής υλικού για τη συγγραφή των βιβλίων της Καινής Διαθήκης απετέλεσε η προφορική παράδοση σχετικά με την επίγεια ζωή, το Πάθος, την Ανάσταση και το κήρυγμα του Ιησού Χριστού. Μέσα στις πρώτες εκκλησιαστικές κοινότητες η παράδοση αυτή διδασκόταν και ερμηνευόταν καθημερινά. Γινόταν με αυτόν τον τρόπο βίωμα στους χριστιανούς και ταυτόχρονα συστηματοποιείτο απ’ αυτούς[16]. Έτσι στα κείμενα της Καινής Διαθήκης περιελήφθησαν διάφορες παραδόσεις, καθώς αυτά απετέλεσαν έκφραση του βιώματος των κατά τόπους χριστιανικών κοινοτήτων[i].

Δεν είναι λοιπόν οι Απόστολοι, αλλά η εκκλησιαστική κοινότητα που ανασύρει μέσα από το κήρυγμα τα στοιχεία εκείνα, τα οποία αντιστοιχούν στις βιωματικές της εμπειρίες[17].

Ο Απόστολος Παύλος αναφέρει χαρακτηριστικά για την ομολογία πίστεως που χρησιμοποιούσε ότι δεν είναι δικό του δημιούργημα, αλλά την παρέλαβε από την Εκκλησία και όταν έστελνε την επιστολή του την είχε ήδη διδάξει προφορι-

---

[i] Γι’ αυτόν τον λόγο η Εκκλησία αντιστάθηκε σε όλες τις προσπάθειες υποκατάστασης των τεσσάρων Ευαγγελίων με ένα σύνθετο Ευαγγέλιο (Γ. Φλορόφσκυ, 1991, σ. 13).

κά στους Κορινθίους {«Αδελφοί, σας υπενθυμίζω το ευαγγέλιο, το οποίο σας κήρυξα... Σας παρέδωσα προπάντων εκείνο το οποίο και εγώ παρέλαβα, ότι...» (Α΄ Κορ. 15, 1-7)[i]}[18].

Είναι πολύ σημαντικό λοιπόν να μην ξεχνάμε ότι τα κείμενα της Καινής Διαθήκης είναι νεώτερα από την Εκκλησία και ότι γράφτηκαν μέσα σ’ αυτήν˙ και γι’ αυτό δεν αποτελούν κάτι άλλο από καταγραφή της πίστης της, της βιούμενης δηλαδή παράδοσής της[19].

Γραφή και λατρεία

Η ίδια η Εκκλησία είναι ακέραιο τμήμα του μηνύματος της Καινής Διαθήκης. Γι’ αυτό μόνο μέσα στην Εκκλησία διατηρείται αληθινά ζωντανή η Καινή Διαθήκη[20]. Γίνεται ένα ζωντανό βιβλίο, στο οποίο σκιαγραφείται η βιούμενη θεία αποκάλυψη[21].

Έτσι η ανάγνωση της Γραφής καθίσταται αναπόσπαστο τμήμα της ευχαριστιακής σύναξης. Ο Απόστολος Παύλος τονίζει στις Επιστολές του ότι αυτές αποστέλλονται με σκοπό να αναγνωσθούν από την κοινότητα στην ευχαριστιακή σύναξη[ii] και ο Ιουστίνος (2ος αι.) αναφέρει ότι στην εκκλησιαστική σύναξη «τα απομνημονεύματα των αποστόλων ή τα

---

[i] «Γνωρίζω δὲ ὑμῖν, ἀδελφοί, τὸ εὐαγγέλιον ὃ εὐηγγελισάμην ὑμῖν... παρέδωκα γὰρ ὑμῖν ἐν πρώτοις ὃ καὶ παρέλαβον, ὅτι...» (Α΄ Κορ. 15, 1-7).

[ii] «καὶ ὅταν ἀναγνωσθῇ παρ᾽ ὑμῖν ἡ ἐπιστολή, ποιήσατε ἵνα καὶ ἐν τῇ Λαοδικέων ἐκκλησίᾳ ἀναγνωσθῇ, καὶ τὴν ἐκ Λαοδικείας ἵνα καὶ ὑμεῖς ἀναγνῶτε» (Κολ. 4, 16). «῾Ορκίζω ὑμᾶς τὸν Κύριον ἀναγνωσθῆναι τὴν ἐπιστολὴν πᾶσι τοῖς ἁγίοις ἀδελφοῖς» (Α΄ Θεσ. 5, 27).

συγγράμματα των προφητών διαβάζονται, όσο είναι δυνατόν»[i]. Ο μεγάλος μάλιστα Βρετανός θεολόγος Michael Goulder διατυπώνει την άποψη ότι το Κατά Ματθαίον και το Κατά Ιωάννην Ευαγγέλιο γράφτηκαν με σκοπό να χρησιμοποιηθούν ως αναγνώσματα στις χριστιανικές συνάξεις[22].

Λατρεία και Γραφή είναι αναπόσπαστα ενωμένες. Δεν μπορούμε να καταλάβουμε σωστά τη μία χωρίς την άλλη. Η λατρευτική ζωή εξ άλλου αποτελεί και αυτή μια μορφή επικοινωνίας, ένα είδος παραστατικού λόγου[23]. Είναι δε αδύνατο να υπάρχουν κοινωνικές σχέσεις χωρίς συμβολικές πράξεις[24].

Στο πλαίσιο λοιπόν –και κυρίως στο πνεύμα– της ευχαριστιακής-λατρευτικής παράδοσης, συγκροτήθηκε το περιεχόμενο των βιβλίων της Καινής Διαθήκης, τα οποία απετέλεσαν από τη στιγμή της σύνταξής τους αναπόσπαστα στοιχεία των ευχαριστιακών συνάξεων της Εκκλησίας[25].

Γραφή και Εκκλησία

Παρ’ ότι όμως τα κείμενα της Καινής Διαθήκης καταγράφουν τη ζωή και την πίστη της Εκκλησίας, δεν παύουν να είναι ιστορικές αφηγήσεις «ἐν τόπῳ καὶ χρόνῳ». Η δε Εκκλησία δεν δεσμεύεται ούτε από τον χώρο ούτε από τον χρόνο, καθώς δεν αποτελεί μουσειακό στοιχείο του παρελθόντος, αλλά ζωντανό σώμα Χριστού[26].

Η Αγία Γραφή όταν αποκοπεί από τη ζωή της Εκκλησίας, διατρέχει τον κίνδυνο να ειδωλοποιηθεί, να θεωρηθεί

---

[i] «τὰ ἀπομνημονεύματα τῶν ἀποστόλων ἢ τὰ συγγράμματα τῶν προφητῶν ἀναγινώσκεται, μέχρις ἐγχωρεῖ» (Ιουστίνος, *Ἀπολογία πρώτη ὑπὲρ Χριστιανῶν* 67, PG 6, 429B).

δηλαδή ως ένα αύταρκες στατικό υποκατάστατο της Αλήθειας και της Ζωής. Σ’ αυτήν την παγίδα έπεσε ο Προτεσταντισμός[27].

Οι προτεστάντες, προκειμένου να στηρίξουν την απόσχισή τους κατά τον 16ο αιώνα από τη Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία, απολυτοποίησαν τη Γραφή και την αυτονόμησαν από την Εκκλησία. Κατά φυσική συνέπεια θεώρησαν ότι οι συγγραφείς των βιβλίων της Καινής Διαθήκης δεν έδρασαν ως ζωντανά μέλη της Εκκλησίας, αλλά ότι ενήργησαν μηχανικά και παθητικά, ως άβουλα όργανα, στα οποία ο Θεός υπαγόρευσε αυτούσια τα ι. κείμενα, ακόμα και ως προς τον τρόπο έκφρασης και αυτές ακόμα τις λέξεις[i][28].

Γραφή και αυθεντική ερμηνεία της

Σύμφωνα με την ορθόδοξη οπτική, η Αγ. Γραφή αποτελεί μια λειτουργία του σώματος της εκκλησιαστικής κοινότητας. Είναι πολύ χαρακτηριστική σ’ αυτό η θέση του Τερτυλλιανού (155-240 μ.Χ.): Δεν δέχεται να συζητήσει για θέματα της πίστης με αιρετικούς πάνω σε βιβλική βάση. Γι’ αυτόν η Γραφή ανήκει στην Εκκλησία[29].

Η Αγία Γραφή και η Παράδοση είναι για τον Τερτυλλιανό άρρηκτα συνδεδεμένες, «διότι μόνο όπου είναι φανερή η αληθινή χριστιανική διδασκαλία και πίστη, θα βρεθούν οι αληθινές Γραφές, οι αληθινές ερμηνείες και όλες οι αληθινές

---

[i] Αντίθετα, η ορθόδοξη θεολογική σκέψη δεν είδε ποτέ τη θεοπνευστία μηχανιστικά και αυτόνομα από την Εκκλησία, ούτε ταύτισε τον λόγο του Θεού με την καταγραφή του.

χριστιανικές παραδόσεις»[i].

Εμφορούμενος από το ίδιο πνεύμα, ο Αυγουστίνος (354-430 μ.Χ.) γράφει: «Εγώ, πραγματικά, δεν θα πίστευα στο Ευαγγέλιο, αν δεν με ωθούσε η αυθεντία της καθολικής Εκκλησίας»[ii]. Η «αυθεντία» αυτή δεν είναι μια εξουσία της Εκκλησίας να κρίνει σχετικά με την Αγία Γραφή, αλλά η διαφύλαξη από την εκκλησιαστική κοινότητα της βιούμενης αλήθειας που καταγράφηκε στην Αγία Γραφή[iii30]. Σε τελική ανάλυση η εκκλησιαστική κοινότητα είναι αυτή που καταγράφει στα κείμενά της τη βιούμενη πίστη και εμπειρία της.

---

[i] «Ubi enim apparuerit esse veritatem et disciplinae et fidei christianae, illic erit veritas scripturarum et expositionum et omnium traditionum christianarum» (Tertulliani, *De Praescriptionibus Adversus Haereticos* 19, 3, P.L. 2, 31B).

[ii] «Ego vero Evangelio non crederem, nisi me catholicae Ecclesiae commoveret auctoritas» (Augustini, *Contra epistolam Manichaei* 5, 6, P.L. 42, 176).

[iii] Με την έννοια αυτή, «στῦλος καὶ ἑδραίωμα τῆς ἀληθείας» (Α΄ Τιμ. 3, 15) είναι η Εκκλησία και όχι η Αγία Γραφή.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η χριστιανική πίστη δεν είναι ένα κειμήλιο του παρελθόντος, αλλά ζωή και μετοχή. Δεν είναι απλώς η διανοητική αποδοχή της ιστορικής ύπαρξης και της διδασκαλίας του Ιησού Χριστού, αλλά η μετοχή μας στη νέα εν Χριστώ ζωή.

Το κήρυγμα χρησιμοποιείται ως προσκλητήριο, κατά παρόμοιο τρόπο με τα προσκλητήρια που στέλνονται σ' ένα γάμο. Αυτός είναι ο λόγος που ο Απόστολος Πέτρος καυχάται για το ότι στους πιστούς έκανε γνωστό τον Χριστό χωρίς να χρησιμοποιήσει επιδέξια διατυπωμένους μύθους[i]. Μόνη της η θεωρητική πίστη, που δεν μεταπλάθεται σε ζωή, έχει τόση αξία, όση αξία έχει για ένα παιδί που ζει μακριά από τη μητέρα του το να πιστεύει πως έχει μητέρα.

Όμως η αλήθεια, για χάρη των πιστών, είναι ανάγκη να εκφραστεί. Η διατύπωσή της πάντοτε θα είναι ατελής, καθώς αναγκαζόμαστε να χρησιμοποιούμε παραστάσεις δικών μας πραγμάτων για πράγματα που βρίσκονται πάνω από μας[ii]. Δεν χωράει σε γλωσσικά σχήματα και μορφές, η δε διατύπωσή

---

[i] «οὐ γὰρ σεσοφισμένοις μύθοις ἐξακολουθήσαντες ἐγνωρίσαμεν ὑμῖν τὴν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ δύναμιν καὶ παρουσίαν, ἀλλ' ἐπόπται γενηθέντες τῆς ἐκείνου μεγαλειότητος» (Β΄ Πέτρ. 1, 16).

[ii] «τὰ καθ' ἡμᾶς ἀναγκαζόμεθα ἐπὶ τῶν ὑπὲρ ἡμᾶς λέγειν» (Ιωάννης Δαμασκηνός, *Ἔκδοσις ἀκριβὴς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως* 1,2, σε: Ιωάννης Δαμασκηνός, 2009, σ. 28-29).

της κατ’ ανάγκη θα εξαρτάται από τα εκφραστικά σχήματα με τα οποία οι άνθρωποι σκέπτονται και επικοινωνούν.

Η πίστη της χριστιανικής κοινότητας εκφράστηκε και διατυπώθηκε προφορικά πολύ πριν η κοινότητα σιγά-σιγά αρχίσει να την διατυπώνει γραπτώς στα κείμενα που απετέλεσαν τελικά την Καινή Διαθήκη. Στα κείμενα αυτά η κοινότητα κατέγραψε την ήδη βιούμενη πίστη της. Γι’ αυτό τα κείμενα της Καινής Διαθήκης απετέλεσαν εξ αρχής βιβλία της Εκκλησίας και η Εκκλησία ακέραιο τμήμα του μηνύματός τους.

Ενταγμένη στην εκκλησιαστική κοινότητα, η Καινή Διαθήκη αποτελεί μια λειτουργία του σώματος της Εκκλησίας και η Εκκλησία συνιστά την «αυθεντία» για την κατανόηση και ερμηνεία της, καθώς αποτελεί φύλακα και συνεχιστή της αδιάσπαστα βιούμενης παράδοσης που καταγράφηκε σ’ αυτήν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΠΗΓΕΣ

-Augustini, «Contra epistolam Manichaei», Migne J.P., *Patrologia Latina*, tomus 42, Paris 1845, στ. 173-206.

- Ιουστίνος, «Ἀπολογία πρώτη ὑπὲρ Χριστιανῶν», Migne J.P., *Patrologia Graeca*, τόμος 6, Paris 1857, στ. 327-440.

-Tertulliani, «De Praescriptionibus Adversus Haereticos», Migne J.P., *Patrologia Latina*, tomus 2, Paris 1844, στ. 9-74.

-Ειρηναίος Λουγδούνου, «Ἔλεγχος καὶ ἀνατροπὴ τῆς ψευδωνύμου γνώσεως ἢ Κατὰ αἱρέσεων», Migne J.P., *Patrologia Graeca*, τόμος 7, Paris 1857, στ. 431-1224.

-Ιωάννης Δαμασκηνός, *Ἔκδοσις ἀκριβὴς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως*, κείμενο-μετάφραση-εισαγωγή-σχόλια Ν. Ματσούκας, εκδ. Π. Πουρναράς, Θεσσαλονίκη 2009.

-Ιωάννης Χρυσόστομος, «Εἰς τὴν Πρὸς Κορινθίους Πρώτην Ἐπιστολήν, Ὁμιλία ΛΓ΄», Migne J.P., *Patrologia Graeca*, τόμος 61, Paris 1862, στ. 275-286.

-Νικόλαος Καβάσιλας, «Ἑρμηνεία τῆς Θείας Λειτουργίας», Migne J.P., *Patrologia Graeca*, τόμος 150, Paris 1865, στ. 367-492.

ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ

-Cullmann Oscar, *Οι αρχέγονες χριστιανικές ομολογίες πίστεως*, μτφρ. Α. Π. Κουμάντος, εκδ. Άρτος Ζωής, Αθήνα 2005.

-Douglas Mary, *Purity and Danger. An analysis of concepts of pollution and taboo*, Routledge & Kegan Paul, London 1966.

-Durkheim Emile, *The Elementary Forms of the Religious Life*, μτφρ. στα αγγλικά J. W. Swain, The Free Press, New York, 1965.

-Αγουρίδης Σάββας, *Ερμηνευτική των Ιερών Κειμένων. Προβλήματα – Μέθοδοι Εργασίας στην Ερμηνεία των Γραφών*, εκδ. Άρτος Ζωής, Αθήνα 2000[2].

-Αγουρίδης Σάββας, «Θεοπνευστία», *Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαιδεία (Θ.Η.Ε.)* τ. 6, επιμ. Παν. Αχ. Λυγγούρης, εκδ. Αθ. Μαρτίνος, Αθήναι 1965, στ. 278-284.

-Αντωνόπουλος Αθανάσιος, «Οι πηγές συλλογής υλικού των βιβλίων της Καινής Διαθήκης», στο Α. Αντωνόπουλος και Σ. Δεσπότης, *Πίστη και βίωμα της Ορθοδοξίας: Διαχρονικές Συνιστώσες της Χριστιανικής Θεολογίας στην Ορθοδοξία* τ. Γ, εκδ. Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο (Ε.Α.Π.), Πάτρα 2008, σ. 15-154.

-Βασιλειάδης Πέτρος, «Από την Εσχατολογία (και την Ευχαριστία;) στην Ιστορία», *Δελτίο Βιβλικών Μελετών*, Τιμητικό αφιέρωμα στον καθ. Σ. Αγουρίδη, τόμος 21-22/2002-2003, σ. 67-81.

-Βασιλειάδης Πέτρος, «Εσχατολογία, Εκκλησία και Κοινωνία», *Εκκλησία και Εσχατολογία*, επιμ. Παντελής Καλαϊτζίδης, Ιερά Μητρόπολις Δημητριάδος, Ακαδημία Θεολογικών Σπουδών, εκδ. Καστανιώτης, Αθήνα 2003, σ. 47-62.

-Βασιλειάδης Πέτρος, *Lex Orandi. Λειτουργική Θεολογία και Λειτουργική Αναγέννηση* («Ιδιόμελα» 5), εκδ. Ίνδικτος, Αθή-

ναι 2005.

-Βασιλειάδης Πέτρος, *Μετανεωτερικότητα και Εκκλησία. Η πρόκληση της Ορθοδοξίας* («Ορθόδοξη Μαρτυρία» 80), εκδ. Ακρίτας, Αθήνα 2002.

-Δεσπότης Σωτήριος Σ., *Η Αγία Γραφή στον 21ο αιώνα. Βιβλικές Μελέτες*, εκδ. Άθως (Σταμούλη Α.Ε.), Αθήνα 2006.

-Ζηζιούλας Ιωάννης, Μητροπολίτης Περγάμου, «Εκκλησία και Έσχατα», *Εκκλησία και Εσχατολογία*, επιμ. Παντελής Καλαϊτζίδης, Ιερά Μητρόπολις Δημητριάδος, Ακαδημία Θεολογικών Σπουδών, εκδ. Καστανιώτης, Αθήνα 2003, σ. 27-45.

-Νικολαΐδης Απόστολος Β., *Εξηγήσεις και Παρεξηγήσεις στο χώρο της Θεολογίας. Συμβολική με στοιχεία Απολογητικής*, Αθήνα 1990.

-Πασσάκος Δημήτριος Κ., *Ευχαριστία και Ιεραποστολή. Κοινωνιολογικές προϋποθέσεις της Παύλειας Θεολογίας*, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1997.

-Σκιαδαρέσης Ιωάννης Γ., *Λειτουργικές σκηνές και ύμνοι στην Αποκάλυψη του Ιωάννη* («Βιβλική Βιβλιοθήκη» 14), εκδ. Π. Πουρναράς, Θεσσαλονίκη 1999.

-Σμέμαν Αλέξανδρος, *Ευχαριστία. Το μυστήριο της Βασιλείας* («Εκκλησία Προσευχομένη» 1), μτφρ. Ιωσήφ Ροηλίδης, εκδ. Ακρίτας, Αθήνα 2000^2.

-Σμέμαν Αλέξανδρος, *Η Αποστολή της Εκκλησίας στο σύγχρονο κόσμο* («Ορθόδοξη Μαρτυρία» 16), μτφρ. Ιωσήφ Ροηλίδης, εκδ. Ακρίτας, Αθήνα 1993^2.

-Σμέμαν Αλέξανδρος, *Η Εκκλησία προσευχομένη. Εισαγωγή στη Λειτουργική Θεολογία* («Εκκλησία Προσευχομένη» 3), μτφρ. Δ. Β. Τζέρπος, εκδ. Ακρίτας, Αθήνα 2003^2.

-Φλορόφσκυ Γεώργιος, *Αγία Γραφή, Εκκλησία, Παράδοσις* («έργα» 1), μτφρ. Δ. Γ. Τσάμης, εκδ. Π. Πουρναράς, Θεσσαλονίκη 1991[2].

-Φλορόφσκυ Γεώργιος, *Δημιουργία και Απολύτρωση* («έργα» 3), μτφρ. Π. Κ. Πάλλης, εκδ. Π. Πουρναράς, Θεσσαλονίκη 1983.

1 Γ. Φλορόφσκυ, 1991, σ. 81.
2 O. Cullmann, 2005, σ. 77-78.
3 A. Σμέμαν, 2000, σ. 35, 291-292.
4 A. Σμέμαν, 1993, σ. 166-167.
5 A. Σμέμαν, 2000, σ. 36-37.
6 Αυτόθι, σ. 26-27.
7 Ι. Γ. Σκιαδαρέσης, 1999, σ. 385-386.
8 A. Σμέμαν, 2003, σ. 78-79, 88.
9 Π. Βασιλειάδης, 2003, σ. 56.
10 Δ. Κ. Πασσάκος, 1997, σ. 207, 209.
11 Π. Βασιλειάδης, 2002-2003, σ. 75-76.
12 Δ. Κ. Πασσάκος, 1997, σ. 210-211.
13 Π. Βασιλειάδης, 2002, σ. 87-88.
14 Δ. Κ. Πασσάκος, 1997, σ. 262-263, 271-272.
15 Αυτόθι, σ. 274, 276.
16 A. Αντωνόπουλος, 2008, σ. 25.
17 O. Cullmann, 2005, σ. 56.
18 Αυτόθι, σ. 40-41.
19 Γ. Φλορόφσκυ, 1983, σ. 31.
20 Γ. Φλορόφσκυ, 1991, σ. 23.
21 Γ. Φλορόφσκυ, 1983, σ. 32.
22 Σ. Αγουρίδης, 2000, σ. 85.
23 E. Durkheim, 1965, σ. 22.
24 M. Douglas, 1966, σ. 62.
25 A. Αντωνόπουλος, 2008, σ. 28.
26 Γ. Φλορόφσκυ, 1991, σ. 21-22.
27 Σ. Σ. Δεσπότης, 2006, σ. 48.
28 Σ. Αγουρίδης, 1965, στ. 280. Απ. Β. Νικολαΐδης, 1990, σ. 34.
29 Γ. Φλορόφσκυ, 1991, σ. 11.
30 Αυτόθι, σ. 105.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ISBN 978-618-84452-7-7